

מדינה זו נוסדה בארצות המערב כפרי מאבק ממושך, שתחילתו במהפכה התעשייתית ובו השתלבו כמה וכמה זרמי מחשבה. "המודל של מדינת-הרווחה", כמובו, אינו פטור ממבקרים מימין ומשמאל. יש הרואים בו רק צעד ראשון לקראת מהפכה חברתית שלמה ויש הרואים בו כמין "תפוח-זהוב של דיאנה", המושלך לרגליהם של שואפי המהפכה החברתית ובכך הוא בולם ומכב אותה. יש גם הרואים בו התפתחות מיותרת ונוראה לכיוון של עבדות, עידוד העצלות והטלת עול מימונם של עצלים וחסרי-כשרון על שכם המוכשרים והמרוויחים, עול שאין מדינה היכולה לשאת בו לאורך-ימים. חסידיה של מדינת-הרווחה רואים בה פשרה בין אוטופיה חברתית, שהגשמתה במציאות היא סיוט למעשה, לבין מצב בלתי-נסבל של הפקרת האוכלוסיה לרעה ולמתלות בשל חלוקת האוכלוסייה לשתי אומות. נגד עיניהם של אלה האחרונים עומדת המטרה לשפר ללא הרף את "מדינת-הרווחה" ולהתאים את מושגיה וכליה להתפתחות החברתית הדינמית.

לפנינו כאן ספר מקראות, שנושאו העוני בישראל ומדיניות-הסעד-והרווחה של ממשלת ישראל, והוא יצא לאור ב־1969 כחומר-לימוד לתלמידי ביה"ס לעבודה סוציאלית בירושלים. "המצב הפוליטי הבטחוני של מדינת ישראל לאחר מלחמת יוני 1967 הביא לדחיקה נוספת של ההתעניינות בשירותי הרווחה מסדרי-היום הציבורי. הבעיות לא נעלמו אבל הן נדחקו הצדה בגלל נסיבות הזמן שגרמו לכך. מטבע בעיות אלה הוא שאי-אפשר לדחוק אותן הצדה זמן רב והן בודאי יצופו ביתר עצמה בעתיד הלא רחוק וידרשו ריפורמה מקיפה יותר במערכת שירותי הרווחה בישראל", כתב א. דורון בפתח המקראה. התחזית אכן התממשה במלואה והמקראה מוכיחה כי בציבור האקדמי, שעיסוקיו בתחום זה של סעד ורווחה, הורגש עוד לפני ההתפרצויות הרועשות האחרונות של בעיות העוני שעדיין צריכה מדינת-ישראל לעשות הרבה וכי לא די במה שכבר נעשה. אם בשנות ה־60 נעלם

כך לטווח ארוך. אולם, חשובה יותר מן ההתעלמות מן הנוף-הים, הנחלים, האתרים ההיסטוריים, טבע הקרקע וכדומה—היתה ההתעלמות המשוועת מטבע העיר המודרנית. אקטואליותה של הבעיה העקולוגית העירונית שעלתה לאחרונה על סדר-יומנו מוצאת את שרשיה בהיעדר מוחלט של אוטופיות עירוניות, ואולי אפשר לומר כי כיום—אם אין המועד מאוחר מדי—מדינת-ישראל זקוקה לאוטופיות עירוניות ולמחשבה מאומצת בכל הקשור לתיקון פני העיר.

מחקרו הקצר של אריק כהן אינו מחדש הרבה, אבל יש לקוות שעתיד הוא לעורר ענין בבעיה העירונית. ולבעיה זו אין כל קשר אל ציונות או אנטי-ציונות. זוהי בעיית תה הדחופה ביותר של החברה הישראלית החיה כאן כיום. הנטייה לפיתוח מחדש של רומנטיקה כפרית על רקע מודרניסטי אסור לה לזרות חול בעיניים ולהמשיך באותה אידיאולוגיה ישנה שעבר זמנה לפיה העיר היא רע הכרחי ואילו עתידה של הארץ הוא בהמשך ההתיישבות הכפרית, בין שיתור-פית ובין לא שיתופית.

מדיניות רווחה בישראל

"מדינת-רווחה" הוא מושג שטבע הארכיבישוף טמפל האנגליקני בשנת 1941 והוא בא להגדיר את טיפוס המדינה הדמוקרטית במערב, שבו כוחה של המדינה מגביל את התחרות החפשית נוסח הכלכלה הקלאסית במטרה לחלק מחדש את ההכנסות ולקבוע "מינימום לאומי". אמצעיה של מדינה זו הם חוקים המתקבלים בדרך המאבק הדמוקרטי ועניינם התערבות המדינה בהסדרי שחר, מחירים וכו'. תכליתה של מדינת-הרווחה להעניק לכלל אזרחיה בטחון סוציאלי-בטחון מפני רעב, מחלות, תאונות וכו'—המלווה אותם "מן העריסה עד הקבר".

* מדיניות רווחה בישראל / מקראה ; ערכו : אברהם דורון, לידה ניניו וישראלה פישרוף ; אקדמון, 1969 ; 500 עמ'.

כבר ההמרץ האידיאולוגי שהיה סימן-היכר לפעילות בתחום שירותי-הרווחה קודם-לכן, ואף באה לידי ביטוי אדישות וקשיחות, ייש את מקומו של מרץ זה ההמרץ של המחאה החברתית, המרירות החברתית והאיום על ה"קונצנזוס" החברתי-הלאומי בארץ-ישראל. נגלה כי השנים הארוכות של המלחמה כיסו על קרחון גדול של בעיות חברתיות, כלכליות ועדתיות ושל היעדר מדיניות וכלים למאבק בעוני.

צ'ארלס בות, הפילנתרופ וחוקר העוני של לונדון בשנות ה-80 של המאה שעברה, שפרה עליו מנת-חלקו: מחקריו זיעזעו את דעת-הקהל הוויקטוריאנית, שינו את ראיית המציאות ושימשו דחיפה לחקיקת רווחה בדמות הריפורמות הליברליות הראשונות. החוקרים הישראליים לא זכו לכך. דינים-וחשבונות, המלצות ומחקרים געו-גדו על שולחנה של ביוורקטיה ממוסדת. "ואדי צליב" ב-1959 ו"פנתרים שחורים" ב-1971 עשו לדעת-הקהל ולמדיניות הממשלתית מה שלא השכילו לעשות מחקרים שקולים ומהי-מנים.

המקראה אינה ספר-קריאה קל והיא מכילה חומר רב מתחלק לחמישה פרקים: עוני בישראל, סעד בישראל, ביטוח סוציאלי, בריאות, ותעסוקה ואבטלה. הקורא במחקר רים, במאמרים ובדו"חות יקבל תמונה בלתי-נעימה של ההיסטוריה החברתית של מדינת-ישראל בעשור האחרון. אין בעברית חומר-קריאה מדעי על בעיות העוני, ועד שיתוקן מחסור זה והדיון בעוני ימלא לא רק עתוננים אלא גם ספרים עיוניים רציניים מן הדין לעיני לפחות בחלק מן החומר הכלול במק-ראה זו.

י. ש.

הסוציולוגיה של האבסורד

דרכו של עולם שרעיונות מתקדמים בשעתם נעשים לחס-חוק ונחלה לכלל הציבור עד כדי כך שהם מקפחים מחריפותם ומפוחם

• שלמה שוהם: הסוציולוגיה של האבסורד; הוצאת שוקן, 1971; 137 ע'.

המשכר הראשוני. כך אירע, בסופו של דבר, לז'אנר הפילוסופי-התרבותי ששם את הדגש במושג ובתודעת האבסורד. כאשר בא סרן קירקגור, הפילוסוף הדני המהולל, ופיתח מושג זה במחצית המאה הקודמת בספרו "פירוורים פילוסופיים", עתיד היה לקבוע כאבן-יסוד לאסכולות שלמות. כאשר באו סארטר, קאמי וחבריהם ונתנוהו במרכז הפילוסופיה האקסיסטנציאליסטית שלהם, נמצא האבסורד שחוק כלשהו. עתה באים חכמי מדעי-החברה ומנצלים את האבסורד ל"פיפירס" (פירסומים מדעיים).

שלמה שוהם—פרופיסור וראש המכון-לקריי-מינולוגיה-ומשפט-פילי בפקולטה-למשפטים באוניברסיטה של תל-אביב—בספרו "הסוצ-יולוגיה של האבסורד" מגיש לקורא העברי מבוא ל...אבסורד. ואכן, כמעט בידועים ובמתכוון מטיל שוהם לקדירה אחת את האבסורד הפילוסופי, בגילגולו הסארטריאני בדרך-כלל, את הפנויטיביום, הבהייביויום והפרגמטיזם האמריקאי, מתבלם בפלפל פסיכואנאליטי מן האסכולה של פרויד, ומגיש לנו יצור-כלאיים—סוציולוגיה של האבסורד. לכאורה, בשם הנושא עצמו יש סתירה (אבסורד) אנאליטית.

אלא שכמדומה אין לך דבר שאי-אפשר לעשותו. ובעצם, מדוע לא? בצד סוציולוגיה של הדת, סוציולוגיה של החברה המדעית, סוציולוגיה של הדעת, תשכון כבוד גם סוציולוגיה של האבסורד כחוג-לימוד אנוני-ברסיטאי, או למיצער כנושא לסמינריון לקראת תואר מוסמך-לקרימינולוגיה. אלא שכדי ליצור ענף אינטלקטואלי או אקדמאי חדש יש צורך בכושר של חשיבה אנאליטית בדומה לזה של הפרייט-סוקראטיקנים, לשפיי-נוזה, או לקאנט. שלמה שוהם התברך, לפחות לפי ספרו הנדון, בכושר-חשיבה סינתטי בדומה לספנסר, להבדיל; כלומר, כושר למזג נפרדים ולצרף צירופים ולהכליל טענות. אלא שלא כל גישה סינתטית יוצרת סינתזיה שבדיעבד היא קיימת בזכות עצמה.

ב"סוציולוגיה של האבסורד" אכן מרבה פרופ' שוהם לצטט גדולי-עולם—מהיראקט